

Motion till riksdagen 2024/25:3396

av **Ulrika Westerlund m.fl. (MP)**

med anledning av prop. 2024/25:124 Skärpt
syn på sexuella kränkningar, bedrägerier
mot äldre och brott med kön som
hatbrottsmotiv

Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om behovet av en uppföljande utvärdering för att säkerställa att lagändringarna som rör våldtäkt mot barn och sexuella övergrepp mot barn får avsedd effekt och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att ändra brottsrubriceringen barnpornografibrott och grovt barnpornografibrott till sexuell exploatering av barn i bild och grov sexuell exploatering av barn i bild och tillkännager detta för regeringen.

Motivering

Proposition 2024/25:124 innehåller flera viktiga steg mot ett mer rättvist och jämställt samhälle. Att straffansvaret för sexuella övergrepp mot barn skärps och att lagen anpassas för att även omfatta övergrepp som sker digitalt är avgörande för att bättre skydda barn, unga och utsatta grupper. Att kön inkluderas som hatbrottsmotiv är en fråga Miljöpartiet drivit länge och att regeringen äntligen går fram med ett sådant förslag är ett viktigt erkännande av det könsrelaterade våld och hat som många – särskilt kvinnor och transpersoner – utsätts för. Vi välkomnar här också den förändrade terminologin från ”könsöverskridande identitet och uttryck” till ”könsidentitet och könsuttryck”, vilket är mer i överensstämmelse med internationell terminologi och tydligare speglar vad begreppen betecknar. Dessutom ser vi positivt på att regeringen markerar mot bedrägerier mot äldre och visar att samhället tar den här typen av

hänsynslösa brott på allvar. Tillsammans utgör dessa förslag viktiga verktyg för att stärka skyddet för de mest utsatta – något Miljöpartiet länge har drivit på för.

En av de mest centrala förändringarna i propositionen är att brottsbeteckningen ”köp av sexuell tjänst” ändras till ”köp av sexuell handling” och att det straffbara området breddas till att inkludera sexköp som sker på distans, utan fysisk kontakt. För Miljöpartiet är det en viktig målsättning att sexuella övergrepp online och via digitala plattformar likställs med sexuella övergrepp offline och att det straffrättsliga skyddet mot sexuella ofredanden online stärks i syfte att skapa ett starkare skydd mot kränkningar och förolämpningar av sexuell natur på internet. Den teknologiska utvecklingen har förändrat förutsättningarna för sexuell exploatering, och lagstiftningen har inte hållit jämna steg med denna förändring. I takt med att sexhandeln i allt större utsträckning flyttat till digitala plattformar har det blivit uppenbart att dagens lagstiftning inte är tillräcklig för att kriminalisera och bekämpa sexuella övergrepp och exploatering online. Regeringens förslag om att utvidga sexköpslagen till att omfatta även köp av sexuella handlingar på distans är därför en viktig modernisering.

Barn måste skyddas

Miljöpartiet välkomnar att regeringen föreslår att den som genomför ett samlag eller en annan sexuell handling med ett barn under 18 år, och otillbörligt utnyttjar att barnet – exempelvis på grund av psykisk ohälsa, funktionsnedsättning eller gärningsmannens auktoritet – har en nedsatt förmåga att värna sin sexuella integritet, ska kunna dömas för våldtäkt mot barn eller sexuellt övergrepp mot barn.

Samtidigt är det av stor vikt att lagändringen följs upp och utvärderas, för att säkerställa att den får avsedd effekt. En utvärdering bör särskilt granska hur de nya bestämmelserna tillämpas i praktiken och vilket genomslag de får för rättssäkerhet och skyddet av barn och unga. Det är också viktigt att analysera om rättsväsendet ges tillräckliga verktyg och kompetens för att identifiera situationer där barns särskilda utsatthet utnyttjats på det sätt som lagstiftningen avser att fånga upp. Det finns en risk att lagändringen, trots sina goda intentioner, inte får fullt genomslag om inte domstolar och rättstillämpande myndigheter har ett gemensamt tolkningsunderlag och vägledning för hur bedömningen ska göras i dessa komplexa fall. Den ståndpunkten lyfts även av bl.a. Child X, Polismyndigheten och Sveriges Kvinnoorganisationer. Vi har förståelse för de synpunkter som dessa remissinstanser uttrycker, och hade därför velat se en systematisk utvärdering som kan bidra till att lagstiftningen får genomslag och i förlängningen leda till stärkt skydd för barn mot sexuella övergrepp.

Avslutningsvis delar vi inte regeringens bedömning om att inte ändra brottsbeteckningen för barnpornografibrott respektive grovt barnpornografibrott. I betänkande SOU 2023:80, som ligger till grund för regeringens förslag, gjordes bedömningen att det inte fanns juridisk anledning att ändra brottsrubriceringen barnpornografibrott och grovt barnpornografibrott. Samtidigt lyfte utredningen att det kan finnas andra skäl till att ändra rubriceringen, och föreslog därför en alternativ brottsrubricering, sexuell exploatering av barn i bild och grov sexuell exploatering av barn i bild. Man föreslår i utredningen att bestämmelsen i 16 kap. 10 a § skulle kunna ändras på så sätt att uttrycket ”den som [...] skildrar barn i pornografisk bild” i den inledande meningen ersätts av ”den som [...] i bild skildrar sexualbrott mot barn eller på annat sätt skildrar barn i sexuell bild”. Som en följdändring föreslår utredningen att uttrycket pornografisk

bild av barn i 16 kap. 10 b § ersätts av sexuell bild av barn. Följdändringar skulle också behöva göras i 16 kap. 17 § och 36 kap. 1 b § brottsbalken samt i andra författningar. Förslaget har fått stort stöd av de organisationer som länge drivit en förändring av begreppet och vi delar deras uppfattning. Vi uppmanar därför regeringen att gå vidare med utredningens alternativa förslag.

Stödinsatser och exitprogram

Sexköpslagen är ett viktigt verktyg för att skydda de människor som utnyttjas för sexuella ändamål, men vi vill betona vikten av att regeringen ser helheten för att skydda och stödja utsatta och inte enbart fokuserar på att skärpa lagen. Vi efterfrågar därför ytterligare förslag i syfte att på andra sätt stärka identifiering samt skydds-, stöd- och vårdinsatser för den som vill lämna prostitution eller som blivit utsatt för sexuell exploatering och människohandel för sexuella ändamål. I sexköpslagens förarbeten betonades vikten av sociala insatser och att kriminaliseringen av köp bara var en del av de nödvändiga åtgärderna för att minska utsattheten. De sociala insatserna har däremot inte varit tillräckliga över tid, trots flera riktade projektsatsningar, och människor fortsätter att fara illa. Detsamma gäller också barn och unga som utsätts för kommersiell sexuell exploatering.

En anledning till att insatserna är otillräckliga och ojämnt fördelade över landet kan vara att det inte finns några tvingande krav, i socialtjänstlagen eller någon annanstans, på att kommuner har ansvar för att avsätta pengar för att arbeta med just detta område. Det är sannolikt att denna brist leder till att utsatta inte nås alls, osynliggörs eller inte får ett bra bemötande. För att säkerställa att alla utsatta får det stöd de har rätt till behövs strukturella åtgärder. I socialtjänstlagen finns paragrafer om bl.a. vilket stöd människor som missbrukar, har funktionsnedsättningar eller är brottsoffer har rätt till. Liknande skrivningar skulle kunna finnas om människor som tar emot ersättning för sex. Socialstyrelsen skulle också kunna utfärda bindande föreskrifter och allmänna råd. Vilken åtgärd som skulle bli mest träffsäker borde utredas. I det arbetet måste det säkerställas att alla utsatta ska kunna få stöd, oavsett t.ex. medborgarskap, kön, ålder eller omständigheter i övrigt.

Därutöver finns det redan på regeringens bord flera utredda förslag på sociala insatser. I propositionen hänvisar regeringen själv till betänkande SOU 2023:97, i vilket det föreslås särskilt utvecklade exitprogram för både barn och vuxna som behöver och vill ha hjälp att lämna utnyttjande i prostitution och sexuell exploatering. Programmen handlar om att samordna en rad olika insatser under en längre tid utifrån individuella behov, för att kunna erbjuda t.ex. traumabehandling, olika typer av vård, försörjningsmöjligheter, skydd och boenden. Regeringen hänvisar också till betänkande SOU 2023:98, som bl.a. visar att personer som utnyttjas sexuellt i pornografiska syften starkt överlappar andra våldsutsatta grupper, i synnerhet olika grupper av sexuellt våld och sexuell exploatering. Det visar också att det är vanligt förekommande att flera personer är inblandade i produktion och distribution av pornografi som produceras i Sverige, men att det saknas närmare kunskap om hur vanligt förekommande det är. Även denna utredning lägger fram förslag på hur skydd, stöd och vård för utsatta kan förbättras samt hur fler förebyggande insatser kan riktas mot de förövare som begår sexualbrott inom denna kontext. Möjligheterna att ta del av vård och behandling, samt stanna i Sverige

för att kunna delta i eventuella rättsprocesser, måste vara lika för svenska medborgare och personer utan eller med osäker uppehållsstatus.

Om regeringen har för avsikt att säkerställa ett samordnat, långsiktigt och effektivt arbete för att bekämpa prostitution och människohandel, hade det varit välkommet om regeringen snarast tog vidare de slutsatser som dessa två utredningar presenterar.

Ulrika Westerlund (MP)

Janine Alm Ericson (MP)

Annika Hirvonen (MP)

Mats Berglund (MP)

Märta Stenevi (MP)

Nils Seye Larsen (MP)

Camilla Hansén (MP)

Jan Riise (MP)